

Χάρτες αιχώρος

ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΤΟΜΟΣ 2
VOLUME 2

ΤΕΥΧΟΣ 1
ISSUE 1

ΜΑΪΟΣ 2003
MAY 2003

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ - Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

ΚΟΚΚΩΣΗΣ ΧΑΡΗΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΓΟΥΣΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ ΗΛΙΑΣ

ΠΕΤΡΑΚΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Αραβαντινός Αθανάσιος	- ΕΜΠ
Ανδρικόπουλος Ανδρέας	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Βασενχόβεν Λουδοβίκος	- ΕΜΠ
Γιαννακούρου Τζίνα	- ΥΠΕΧΩΔΕ
Γιαννιάς Δημήτρης	- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Δελλαδέτσιμας Παύλος	- Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
Δεμαθάς Ζαχαρίας	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Ιωαννίδης Γιάννης	- Tufts University, USA
Καλογήρου Νίκος	- ΑΠΘ
Καρύδης Δημήτρης	- ΕΜΠ
Κοσμόπουλος Πάνος	- ΔΠΘ
Κουκλέλη Ελένη	- University of California, USA
Λαμπριανίδης Λόης	- Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Λουκάκης Παύλος	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Λουρή Ελένη	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Μαντουβάλου Μαρία	- ΕΜΠ
Μελαχροινός Κώστας	- University of London, Queen Mary, UK
Μοδινός Μιχάλης	- Εθν. Κέντρο Περιβ. και Αειφ. Ανάπτυξης (ΕΚΠΙΑ)
Μπριασούλη Ελένη	- Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Παπαθεοδώρου Ανδρέας	- University of Surrey, UK
Πρεβελάκης Γεώργιος-Στυλ.	- Universite de Paris I, France
Φωτόπουλος Γιώργος	- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Χαστάογλου Βίλμα	- ΑΠΘ

Διεύθυνση:

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας

και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Περιοδικό ΑΕΙΧΩΡΟΣ

Πεδίον Άρεως, 38334 ΒΟΛΟΣ

<http://www.prd.uth.gr/aeihoros> e-mail: aeihoros@prd.uth.gr

τηλ.: 24210 - 74456 fax: 24210 - 74380

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Επιστημονικό Περιοδικό

αειχώρος

Επιμέλεια έκδοσης : Άννα Σαμαρίνα - Παναγιώτης Πανταζής
Layout : Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας
Σχεδιασμός εξωφύλλου : Γιώργος Παρασκευάς
Εκτύπωση : Αλέκος Ξουράφας
Κεντρική διάθεση : Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας

Περιεχόμενα

	Εισαγωγή	4
	Λαμπριανίδης Λ.	6
Τοπικά προϊόντα ως μέσο για την υποβοήθηση της ανάπτυξης των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών της ευρωπαϊκής υπαίθρου	Μηριασούλη Ε.	36
Τα "κοινά" - πόροι συλλογικής ιδιοκτησίας και συλλογικής ευθύνης: έννοιες, προβλήματα και το ζήτημα της διαχείρισής τους	Μπεριάτος Η.	58
Σχεδιασμός και διαχείριση προστατευομένων περιοχών στην Ελλάδα: θεσμικές εξελίξεις, προβλήματα και προοπτικές	Ψυχάρης Ι., Γεωργίου Γ.	90
Το δημοσιονομικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης μετά τη διεύρυνση και οι επιπτώσεις του στην περιφερειακή συνοχή	Λιαργκόβας Π., Γιαννιάς Δ. και Φωτόπουλος Γ.	114
Συγκλίσεις και αποκλίσεις της ποιότητας ζωής στην Ελλάδα: 1960-2000	Γαβρήλου Ε., Μπουρδάκης Β.,	130
Cube II - Hypercube: Η Νοηματική Ανασυγκρότηση του Χώρου: ο επαναπροσδιορισμός των "Αρχιτεκτονικών Σταθερών" και των Πρωταρχικών Δομών "Σωματικής Εμπειρίας"		
	ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	
	Στεφάνου Ι., Μιχάλαϊνα Ε.	146
Σχολιασμός στη Λευκή Βίβλο για την ενέργεια: η συμπληρωματικότητα τριών φαινομενικά αντικρουόμενων στόχων	Χατζηθεοδωρίδης Φ., Καζάκη Σ. και Πογιαρίδης Η.	160
Η Εφαρμογή των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου στα Ελληνικά Νησιά		
	ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ	
	Κάρκα Ε.	182
William Lafferty - James Meadowcroft (επ.), Implementing Sustainable Development Strategies and Initiatives in High Consumption Societies		
	ΑΠΟΨΕΙΣ	198
Συνέντευξη με τον Louis Albrechts		200
Συνέντευξη με την Patsy Healey		206
Συνέντευξη με τον Ernest Alexander		216
Συνέντευξη με την Rachele Alterman		226
Συνέντευξη με τον Hans Mastop		234

Συνέντευξη με την *Rachele Alterman* Καθηγήτρια στο Πολυτεχνείο Technion του Ισραήλ

"...ο ρόλος των πολεοδόμων - χωροτακτών είναι αυτός που αποκαλούμε "διπλό πράκτορα" που εκπαιδεύεται στο να κατανοεί το δημόσιο τομέα, αλλά μπορεί να εργάζεται και στον ιδιωτικό τομέα...."
 (R. Alterman)

Δέφνερ: Η πρώτη ερώτηση αφορά την κρίση στο σχεδιασμό. Εάν συμφωνείτε ότι υπάρχει κρίση στον σχεδιασμό ποιοι παράγοντες πιστεύετε ότι έχουν οδηγήσει σε αυτή; Είναι ο μειωμένος ρόλος του κράτους; Ο αυξανόμενος ρόλος της αγοράς; Ποιος θα πρέπει να είναι ο ρόλος των πολεοδόμων χωροτακτών σε αυτό το πλαίσιο;

Alterman: Δεν νομίζω ότι περνάει κρίση ο σχεδιασμός. Νομίζω ότι συμβαίνουν πολλές αλλαγές και η κρίση θα υπάρξει εάν οι πολεοδόμοι-χωροτάκτες και οι καθηγητές τους δεν αναγνωρίσουν τις αλλαγές αυτές. Δεν νομίζω ότι υπάρχει εξασθένηση της ανάγκης για σχεδιασμό ή της ανάγκης για τους πολεοδόμους-χωροτάκτες. Στην πραγματικότητα, η σύγκριση δέκα χωρών που ολοκλήρωσα με εξέπληξε διότι φαίνεται να υπάρχει αύξηση του σχεδιασμού σε εθνικό επίπεδο. Αυτό το στοιχείο αποτελεί έκπληξη γιατί όλοι στις δημοκρατικές χώρες αναφερόμαστε, στην δύναμη της ελεύθερης αγοράς, την αποκρατικοποίηση, τη διοικητική αποκέντρωση, αλλά την ίδια στιγμή παρατηρείται άνοδος του σχεδιασμού σε εθνικό επίπεδο. Άρα δεν θεωρώ ότι υπάρχει κρίση στο σχεδιασμό. Πιστεύω ότι υπάρχουν πολλές αλλαγές και είμαι σίγουρη ότι τις γνωρίζετε. Πολλοί από τους απόφοιτους θα εργαστούν σε κάποιο σχετικό με τον σχεδιασμό αντικείμενο. Οι νέοι τομείς απασχόλησης για τους πολεοδόμους-χωροτάκτες, και αυτό συμβαίνει μάλλον και στην Ελλάδα, θα είναι μη-κυβερνητικοί οργανισμοί, όπως για παράδειγμα, οι περιβαλλοντικές οργανώσεις που έχουν αρχίσει να εμφανίζονται και αναμένεται να επεκταθούν πολύ οι οποίες προσλαμβάνουν πολεοδόμους-χωροτάκτες.

Στις ΗΠΑ αποτελούν μεγάλο εργοδότη τα τελευταία 20 χρόνια και στο Ισραήλ που έχει πιο πολλά κοινά με την Ευρώπη όσον αφορά τη μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση σε θέματα περιβάλλοντος, μέσα σε λίγα χρόνια (2-3 χρόνια) δημιουργήθηκαν δεκάδες μη-κυβερνητικοί οργανισμοί και όλοι προσλαμβάνουν πολεοδόμους - χωροτάκτες. Δευτερευόντως υπάρχει και ο ιδιωτικός τομέας όπου παρατηρώ ότι οι κατασκευαστές δεν προσλαμβάνουν ακόμα πολεοδόμους - χωροτάκτες διότι δεν γνωρίζουν ότι χρειάζονται τη βοήθεια ανθρώπων που να ασχολούνται με το σχεδιασμό και να κατανοούν τον τρόπο σκέψης του δημόσιου τομέα. Αλλά αυτός ο ρόλος των πολεοδόμων - χωροτακτών είναι αυτός που αποκαλούμε "διπλού πράκτορα" και γνωρίζεις ότι εκπαιδεύσαι, ή στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, ή στο MIT ή στο Technion, στο να κατανοείς τον δημόσιο τομέα, τελικά όμως εργάζεσαι στον ιδιωτικό τομέα και αυτό είναι αποδεκτό γιατί ο ιδιωτικός τομέας είναι μεγάλος εργοδότης. Νομίζω ότι ο ιδιωτικός τομέας όλο και περισσότερο θα αρχίσει να το αντιμετωπίζει ως στρατηγική για να γίνουν οι προτάσεις του ευκολότερα αποδεκτές από τις αρχές. Συμβαίνει αυτό και στην Ελλάδα;

Λαλένης: Έχουν την τάση να αναπτύσσονται αλλά αυτού του είδους οι επιχειρηματίες είναι μικρά γραφεία και δεν ασχολούνται με μεγάλες οικιστικές μελέτες. Ασχολούνται κυρίως με μικρής κλίμακας ιδιοκτησίες και κτίρια.

Alterman: Θα έχετε όμως μεγαλοεπιχειρηματίες για εμπορικά ή βιομηχανικά έργα.

Λαλένης: Ναι, σε μεγάλα εμπορικά κέντρα αλλά αυτό δεν συμβαίνει ακόμα στην Ελλάδα γιατί είναι μικρές επιχειρήσεις και δεν μπορούν να προσλάβουν πολεοδόμους - χωροτάκτες.

Alterman : Με τις τράπεζες τι γίνεται;

Λαλένης: Οι τράπεζες έχουν τους δικούς τους επαγγελματίες.

Alterman: Μιλούσα με έναν Ολλανδό εδώ (στο Συνέδριο του AESOP στο Βόλο) και στην Ολλανδία το πολύ δημόσιο σύστημά τους τείνει να γίνει πιο ιδιωτικό. Ανακάλυψαν ότι οι πολεοδόμοι - χωροτάκτες που εκπαιδεύαν δεν κατανοούσαν αρκετά την αγορά ακινήτων και υπάρχει ανάγκη για νέους πολεοδόμους - χωροτάκτες που να είναι εκπαιδευμένοι να κατανοούν τις ανάγκες των πολιτών, να έχουν μάθει να διαπραγματεύονται με τους επιχειρηματίες, να κατανοούν τι είναι το ύψος του κέρδους, τι είναι τα συμβόλαια, και θα πρέπει να είναι ή ο άνθρωπος της αγοράς ακινήτων από τη μεριά του δημοσίου ή ο πολεοδόμος - χωροτάκτης από τη πλευρά του ιδιωτικού τομέα. Άρα νομίζω ότι τα δύο μέτωπα είναι οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί και οι ιδιωτικές επιχειρήσεις που μπορούν να αποτελέσουν και μεγάλους εργοδότες. Τι συμβαίνει σχετικά με τους εξειδικευμένους οργανισμούς όπως είναι οι σιδηρόδρομοι, τα αεροδρόμια και γενικότερα αυτού του τύπου τους οργανισμούς;

Δέφνερ: Ένα καλό παράδειγμα θα μπορούσε να είναι ο υπόγειος σιδηρόδρομος. Στην Ελλάδα οι πολεοδόμοι - χωροτάκτες φαίνεται ότι προσλαμβάνονται εμμέσως και υπάρχουν πάρα πολύ λίγοι που απασχολούνται με την αγορά ακινήτων. Η αγορά υποστηρίζει ότι υπάρχουν περίπου 50 αλλά είναι μόνο 25 επαγγελματίες που ασχολούνται στον τομέα αυτόν στην Ελλάδα. Εάν προχωρήσουμε ένα βήμα παραπέρα τη συζήτηση, μία νέα ερώτηση προκύπτει για σας. Εάν υποθέσουμε ότι τα μεγάλα θέματα προέρχονται από την πραγματικότητα, μήπως εμείς οι πολεοδόμοι - χωροτάκτες ή ακόμα περισσότερο τα πανεπιστήμια θα πρέπει να βρούμε ένα τρόπο να προσαρμόσουμε αυτές τις τάσεις ή μήπως θα πρέπει να προχωρήσουμε με συγκεκριμένες προοπτικές και να προβλέψουμε το μέλλον;

Alterman: Νομίζω ότι η ύπαιθρος είναι πολύ σημαντική και έχω το πλεονέκτημα να κατάγομαι από μία μικρή χώρα όπως η Ελλάδα μόνο που η χώρα μου έχει και λίγο πληθυσμό. Στην Ελλάδα νομίζω ότι το πανεπιστήμιο έχει τη δυνατότητα να κάνει πολλές αλλαγές, γεγονός που δεν είναι δυνατόν να συμβεί στις ΗΠΑ ή στο Ην. Βασίλειο, όπου τα πανεπιστήμια έχουν πολύ μικρή επιρροή στην κυβέρνηση, και υποθέτω ότι το πανεπιστήμιο σας έχει επιρροή τόσο στην κυβέρνηση όσο και στον ιδιωτικό τομέα.

Δέφνερ: Δεν είναι πάντα αλήθεια αυτό διότι μερικές φορές δεν μπορούμε να πείσουμε ούτε τον Δήμαρχο για κάποια θέματα σχεδιασμού.

Λαλένης: Αυτό μπορεί να συμβεί και ανάποδα. Τα πανεπιστήμια δεν θέλουν να ασχολούνται με δημάρχους ή άλλους τοπικούς φορείς γιατί έχουν την τάση να αποφεύγουν την καθημερινή πολιτική.

Alterman: Υπάρχουν επιστήμονες που εργάζονται για το κράτος και παράλληλα διδάσκουν και στο πανεπιστήμιο; Διότι αυτός ο συνδυασμός είναι πολύ χρήσιμος στην πράξη.

Δέφνερ: Στην πραγματικότητα έχουμε ακριβώς το αντίθετο.

Alterman: Νομίζω ότι αυτό είναι πολύ συνηθισμένο σε αρκετές χώρες όπου η εθνική ελίτ βλέπει τον εαυτό της ως πιο μορφωμένο και έχει ένα κύρος η συνεργασία με το πανεπιστήμιο. Άρα ο δήμαρχος δεν ενδιαφέρεται να συνεργαστεί με το πανεπιστήμιο γιατί δεν ενδιαφέρονται οι ψηφοφόροι, αλλά οι δημόσιοι φορείς στην Αθήνα ενδιαφέρονται, ακόμα και στις ΗΠΑ υπάρχουν δεσμοί και σχέσεις μεταξύ των ακαδημαϊκών και της κυβέρνησης.

Δέφνερ: Αυτό που είπατε για το σχεδιασμό σε εθνικό επίπεδο είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον. Τώρα που η αποκέντρωση έχει προχωρήσει θα περίμενε κανείς ο σχεδιασμός να κινηθεί σε μικρότερες κλίμακες.

Alterman: Αυτή είναι μία από τις εκπλήξεις. Υπάρχουν πολλές εξηγήσεις αλλά το γεγονός είναι ότι κανείς δεν είναι υποχρεωμένος να κάνει σχεδιασμό σε εθνικό επίπεδο, είναι έξω από τα συνηθισμένα εδώ και καιρό, είναι κομμουνιστικός, δεν είναι προσανατολισμένος στην ιδιωτική αγορά και παρόλα αυτά επιστρέφει.

Φαίνεται ότι ο εθνικός σχεδιασμός αποκτά ξανά έναν ξεχωριστό ρόλο ενώ την ίδια στιγμή η έμφαση εξακολουθεί να είναι στη μικρο-κλίμακα. Οι φοιτητές σας αποκτούν κάποια εξειδίκευση στο να αντιμετωπίζουν θέματα μικρής κλίμακας, κοινωνικά θέματα, επίλυση διαφορών μεταξύ εμπλεκόμενων κ.λπ.;

Λαλένης: Ναι, αποκτούν αυτή τη δυνατότητα αλλά όχι μέσα από ένα συγκεκριμένο μάθημα ή από τα βασικά μαθήματα σχεδιασμού. Τη γνώση αυτή την παίρνουν μέσα από μαθήματα επιλογής όπως "ειδικά θέματα πολεοδομίας" κ.ά..

Alterman: Δέκα με είκοσι χρόνια πριν δεν ήθελαν τη θεωρία του σχεδιασμού, ήθελαν τη μέθοδο. "Πείτε μου πώς να το κάνω, πώς να ακολουθήσω τα βήματα, ποιος είναι ο σωστός και ποιος ο λάθος τρόπος...". Σήμερα είναι πολύ πιο ανεκτικοί, τους αρέσει να σκέπτονται σχετικά με την πολιτική της διαδικασίας λήψης απόφασης, τον τρόπο επικοινωνίας με τους πολίτες σχετικά με το σχεδιασμό, την επίδραση του σχεδιασμού στην κοινωνική δικαιοσύνη. Δεν έχουν πλέον αυτή τη φιλοσοφία. Εσείς διδάσκετε θεωρία του σχεδιασμού;

Δέφνερ: Διδάσκω για πρώτη φορά θεωρία του σχεδιασμού και ίσως εξαρτάται από τη θέση του μαθήματος ή και άλλων μαθημάτων στη δομή του προγράμματος σπουδών.

Alterman: Διδάσκω και εγώ θεωρία του σχεδιασμού στο πρώτο εξάμηνο αλλά παράλληλα έχουμε και πρακτική άσκηση. Τώρα προσπαθούμε να ξεκινήσουμε ένα προπτυχιακό πρόγραμμα σχεδιασμού και η θεωρία του σχεδιασμού θα πρέπει να διδάσκεται στα τελευταία εξάμηνα. Ακολουθούμε το αμερικανικό και το βρετανικό μοντέλο, κυρίως το αμερικανικό, και στην Αμερική και τον Καναδά ο σχεδιασμός γίνεται μόνο σε μεταπτυχιακό επίπεδο και οι λίγες σχολές που το προσφέρουν σε προπτυχιακό είναι χαμηλού επιπέδου. Οι φοιτητές έρχονται στη σχολή με ένα μπάτσελορ από τότε που ξεκινήσαμε το πρόγραμμα μαζί με Γερμανική και τη Γαλλική σχολή, ήταν από τις πρώτες σχολές που δημιουργήθηκαν, το 1968-69. Τα τελευταία 32 χρόνια προσφέρουμε ένα πολύ καλό και αναγνωρισμένο πτυχίο και προσπαθούμε να διδάξουμε το σχεδιασμό που θεωρούμε σωστό σε ένα τριετές πρόγραμμα σπουδών. Δεν είναι ένα συνηθισμένο μεταπτυχιακό γιατί διαρκεί περισσότερο, απαιτεί περισσότερη μελέτη από ένα συνηθισμένο μεταπτυχιακό, και οι απόφοιτοι βρίσκουν υψηλού επιπέδου δουλειές. Ακόμα και μετά από 32 χρόνια δεν έχει αναγνωριστεί ο σχεδιασμός ως επάγγελμα και υπάρχουν παράπονα από τους απόφοιτους ότι ο κόσμος δεν γνωρίζει το αντικείμενο του

σχεδιασμού και το βασικό τους πτυχίο έχει μεγαλύτερη ισχύ. Κατέληξα λοιπόν στο συμπέρασμα ότι οι χώρες σαν τις δικές μας συμπεριλαμβανομένων και των περισσότερων Ευρωπαϊκών χωρών, και σχεδόν ολόκληρης της Ασίας, δεν έχουμε την αντίληψη ενός επαγγελματικού πρώτου πτυχίου.

Στη χώρα μου οι απόφοιτοι περιμένουν κάποια αναγνώριση και στήριξη από το κράτος και δεν μπορούν να τα αποκτήσουν με ένα μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών. Κατέληξα στο συμπέρασμα ότι έχουμε την πολυτέλεια ότι οι περισσότεροι φοιτητές μας με μπάτσελορ είναι μεγαλύτεροι από τους Ευρωπαίους γιατί πρέπει να υπηρετήσουν τη στρατιωτική θητεία, και αυτό μας δίνει ένα πλεονέκτημα στη διδασκαλία. Παρόλα αυτά πιστεύω ότι ο σχεδιασμός απαιτεί 4 με 5 χρόνια.

Δέφνερ: Συμφωνώ εκτός εάν η Ε.Ε. αλλάξει τα δεδομένα και μειώσει τη διάρκεια των σπουδών μας. Υπάρχουν μπάτσελορ που είναι τριετή και άλλα που είναι τετραετή.

Alterman: Νομίζω ότι οι πολυτεχνικές σχολές είναι όλες τετραετούς εκτός από τους αρχιτέκτονες που ήθελαν να είναι πενταετούς φοίτησης.

Δέφνερ: Τι είναι το πρώτο πτυχίο της πλειοψηφίας των φοιτητών που παρακολουθούν το μεταπτυχιακό σας πρόγραμμα;

Alterman: Έχουμε φοιτητές από όλες τις ειδικότητες. Οι αρχιτέκτονες δεν έρχονταν στο σχεδιασμό για πολλά χρόνια αλλά τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότεροι παρακολουθούν το μεταπτυχιακό. Είμαστε "Σχολή Αρχιτεκτονικής και Αστικού Σχεδιασμού" αλλά οι αρχιτέκτονες πίστευαν ότι το πενταετές αρχιτεκτονικό τους πτυχίο τους έκανε ήδη πολεοδόμους. Η αγορά όμως, και αυτό είναι πολύ ενδιαφέρον, τους έστειλε το μήνυμα ότι δεν είναι αρκετό να είναι κανείς αρχιτέκτονας για να εργαστεί ως πολεοδόμος-χωροτάκτης, κυρίως από την πλευρά της κυβέρνησης σε διάφορες προκηρύξεις για θέσεις ή συμβούλους. Στο παρελθόν είχαμε 2-3 αρχιτέκτονες στους 32 φοιτητές που αποφοιτούν, τώρα έχουμε 7-8. Συνήθως η πλειονότητα των φοιτητών μας ήταν γεωγράφοι ή από άλλες κοινωνικές επιστήμες, τώρα είναι περισσότεροι αρχιτέκτονες, μηχανικοί και περίπου ένα τρίτο είναι από κοινωνικές επιστήμες ή άλλο. Δεχόμαστε ακόμα και απόφοιτους της φιλοσοφικής γιατί είδαμε ότι εάν δεχτούμε φοιτητές που μπορούν να σκεφτούν σωστά, τα πηγαίνουν τελικά πολύ καλά και στο μεταπτυχιακό.

Δέφνερ: Υπάρχει μία τάση ότι ακόμα και οι εταιρίες συμβούλων έχουν αρχίσει να προσλαμβάνουν ανθρώπους από τη φιλοσοφική.

Alterman: Είχαμε φοιτητές από την φιλοσοφική αλλά ήταν πολύ λίγοι. Η πλειονότητα των φοιτητών μας προέρχεται από τη γεωγραφία, τις κοινωνικές επιστήμες και πρόσφατα, την αρχιτεκτονική και τους μηχανικούς. Επίσης οι φοιτητές που προέρχονται από τις φυσικές επιστήμες όπως η βιολογία, είναι πολύ καλοί με την περιβαλλοντική πλευρά του σχεδιασμού. Ακόμα και κάποιοι μηχανικοί που έχουν κουραστεί να εργάζονται με άψυχα υλικά έρχονται στο σχεδιασμό γιατί θέλουν να ασχοληθούν με κάτι που θυμίζει λίγο περισσότερο ότι έχουν "αποστολή". Το εύρος των βασικών σπουδών είναι καλό και έχουμε την πολυτέλεια να δεχόμαστε μόνο πολύ καλούς φοιτητές και έτσι διατηρούμε ένα γενικά υψηλό επίπεδο.

Δέφνερ: Ποιο πιστεύετε ότι θα πρέπει να είναι το κύριο χαρακτηριστικό του σχεδιασμού; Θα πρέπει η έμφαση να είναι στις μελέτες περίπτωσης και στο σχεδιασμό με βάση τα έργα; Από την άλλη μεριά θα πρέπει να εξακολουθήσουμε να διδάσκουμε θεωρία του σχεδιασμού, θα πρέπει να προσπαθήσουμε να διδάξουμε στους φοιτητές πώς να αναπτύξουν έναν κριτικό τρόπο σκέψης;

Alterman: Απολύτως. Δίδασκα και στην Ιαπωνία για κάποια χρόνια και θα πρέπει να αναφέρω ότι η κριτική σκέψη δεν υπήρχε ποτέ στην Ιαπωνία και ποτέ δεν θα υπάρξει. Είναι όμως άσχημο να υπάρχει ένα ελάττωμα που δεν σκέφτεται και σε δυναμικές κοινωνίες όπως η Ελλάδα για παράδειγμα, είναι ακόμη σημαντικότερο να υπάρχει κριτική σκέψη. Σε μία από τις συναντήσεις με την Judy Innes στην Ισπανία, κάναμε όλα αυτά τα πειράματα. Τελικά ο σχεδιασμός έχει επιρροή αλλά εμείς δεν έχουμε την ευθύνη, γιατί ο κ. Λαλένης ως πολιτικός μηχανικός, πριν ασχοληθεί με τον σχεδιασμό, και όλοι οι πολιτικοί μηχανικοί, οφείλουν να έχουν άδεια και μητρώο διότι εάν το κτίριο πέσει θα υπάρχουν θύματα. Οι γιατροί πρέπει να έχουν άδεια διότι εάν δεν θεραπεύσουν τον ασθενή αυτός πεθαίνει, οι αρχιτέκτονες επίσης χρειάζονται άδεια για να αναλαμβάνουν την ευθύνη των πράξεών τους. Εμείς από την άλλη πλευρά, μπορούμε να προτείνουμε σχέδια και έργα και δεν μας πιέζει τίποτα να αναλάβουμε την ευθύνη, αλλά κάποιες από τις προτάσεις επηρεάζουν σημαντικά τη ζωή των πολιτών για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα, το εισόδημα των πολιτών, την ποιότητα ζωής, τις ευκαιρίες, με ένα πολύ άμεσο τρόπο και το μόνο υποκατάστατο είναι ο νόμος όπου δεν μπορεί κανείς να βρει άμεση σχέση. Έχω πει ότι ίσως θα πρέπει να υπάρχει ένας νόμος που να απαγορεύει τα πειράματα των πολεοδόμων - χωροτακτών πάνω σε πολίτες, για παράδειγμα σε κάποια στιγμή υπήρχε η τάση για ανέγερση ψηλών πολυκατοικιών για στέγαση, αλλά αυτό είναι ένα πείραμα σε ανθρώπους. Η δική μας κυβέρνηση το κάνει αυτό τώρα, εσείς έχετε περάσει από αυτή τη φάση;

Λαλένης: Ναι, βεβαίως.

Alterman: Μέχρι να αλλάξουν γνώμη ξανά, πολλοί άνθρωποι χάνουν εισόδημα και νομίζω ότι το μόνο υποκατάστατο είναι ένας νόμος που θα εξυπηρετεί την κριτική σκέψη την οποία θα πρέπει να προάγουμε μέσα από τα εργαστήρια και μέσα από τη θεωρία του σχεδιασμού. Θα πρέπει πριν από κάθε έργο και σχέδιο να αναρωτηθούμε ποιες μπορεί να είναι οι επιπτώσεις και ποιες οι επιπλοκές και εάν θα θέλαμε να ζήσουμε εκεί στην επόμενη γενιά. Ας υποθέσουμε ότι έχεις παιδιά και ελπίζω οι Έλληνες να αρχίσουν να κάνουν περισσότερα παιδιά γιατί ολόκληρη η Ευρώπη θα εξαφανιστεί και θα μείνει μόνο η Ασία. Ο δυτικός κόσμος αυτό εξαφανίζεται και νομίζω ότι θα υπάρξουν πολλές συνέπειες σε ολόκληρο τον κόσμο και θα υπάρξουν και πολλοί Μπιν Λάντεν. Σε κάθε περίπτωση, πιστεύω ότι οι άνθρωποι θα πρέπει να σκέφτονται τις επόμενες γενιές και εάν θα θέλουν να ζήσουν σε αυτή την κατάσταση και αυτό είναι που θα πρέπει να κάνουν οι φοιτητές μας. Επίσης οι φοιτητές θα πρέπει να έχουν περισσότερα μαθήματα, σύμφωνα με μία έρευνα του AESOP για το τι θεωρούν σημαντικό οι απόφοιτοι. Μαντέψτε τι θεωρούν ως το σημαντικότερο προσόν. Τη γνώση της νομοθεσίας σχετικά με τον σχεδιασμό (πολεοδομική νομοθεσία) διότι δίνει στους φοιτητές δύναμη αλλά είναι και εργαλείο και νομίζω ότι θα πρέπει να διδάσκεται προς το τέλος και όχι στην αρχή της σχολής. Εσείς διδάσκετε νομοθεσία;

Λαλένης: Διδάσκουμε νομοθεσία και νομίζω ότι κάνει τους φοιτητές να αισθάνονται σαν ειδικοί.

Δέφνερ: Στην Ελλάδα όπως ίσως γνωρίζετε, οι περισσότεροι από τους νόμους δεν εφαρμόζονται και κάποιος από τους νόμους αλλάζουν πολύ γρήγορα και υπάρχουν παράπονα από τους απόφοιτους ότι αυτά που τους είπαμε δύο και τρία χρόνια πριν δεν ισχύουν πλέον γιατί έχουν αλλάξει οι νόμοι.

Alterman: Εξακολουθώ να πιστεύω ότι είναι πολύ σημαντικό να κατανοήσει κανείς τις βασικές αρχές. Επίσης, θα πρέπει να μελετήσετε και το Ευρωπαϊκό δικαστήριο ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τέλος είναι σημαντικό και γίνουν πρακτικά παραδείγματα από άλλες χώρες για να υπάρχει συγκριτική εμπειρία. Νομίζω ότι είναι εξαιρετικά καλό να διδάσκεται κανείς από διεθνή παραδείγματα και μπορεί να γίνει αρχή προσκαλώντας κάποιον εδώ ή πηγαίνοντας σε μία ξένη χώρα, καθώς υπάρχει χρηματοδότηση από την Ε.Ε. γιατί τα ταξίδια αυτά κάνουν τους επιστήμονες πιο σεμνούς αλλά και πιο ισχυρούς. Σεμνότητα γιατί μαθαίνουμε ότι αυτό που κάνουμε δεν μας κάνει καλύτερους από οποιονδήποτε άλλο και από την άλλη πλευρά μας κάνει πιο ισχυρούς διότι γνωρίζουμε τον σχεδιασμό στην Ελλάδα και όλους τους νόμους και μπορούμε να πούμε ότι κάθε σύστημα έχει προβλήματα και κανένα σύστημα σχεδιασμού δεν ικανοποιεί τις ανάγκες της χώρας του ακόμα και εάν εφαρμόζεται μπορεί να είναι μία κακή ιδέα που εφαρμόζεται. Άρα η συγκριτική εμπειρία είναι σημαντική και πάρα πο-

λύ χρήσιμη. Έχω μία πρόταση, να παραλείψουμε τα πρώτα τρία χρόνια και να τους δεχόμαστε κατευθείαν στο τέταρτο έτος και να τους διδάσκουμε θεωρία του σχεδιασμού, νομοθεσία και κάποιες πρακτικές στο εξωτερικό. Αστειεύομαι, αλλά σοβαρά, χρειάζεται μεγαλύτερη ωριμότητα για να ασκήσει κάποιος κριτική και να αναπτύξει ένα κριτικό τρόπο αντιμετώπισης των πραγμάτων.

Δέφνερ: Εμείς συνηθίζουμε να κάνουμε ένα πιο πειθαρχημένο πρόγραμμα σπουδών το οποίο φαίνεται κυρίως στα δύο πρώτα χρόνια των σπουδών και στη συνέχεια οι φοιτητές διαλέγουν ειδικευση.

Alterman: Θα μπορούσατε ακόμα και έτσι να έχετε τη θεωρία στο τέλος. Η θεωρία αποτελεί το σύνδεσμο. Μπορούν να επιστρέψουν στη θεωρία και να την συγκρίνουν με αυτά που είδαν στην πράξη. Ποια είναι η συμβολή της θεωρίας σε κάποιον που ειδικεύεται με τις μεταφορές στη ανάπτυξη του σχεδιασμού.

Λαλένης: Θα θέλαμε να σας ευχαριστήσουμε για το χρόνο σας. Ήταν μία πραγματικά πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση.

Alterman: Έχετε μία υπέροχη χώρα με άφθονο νερό και πολύ ελεύθερο χώρο ίσως μόνο εκτός πόλεων αλλά δεν μπορεί κανείς να τα έχει όλα, και έχετε ειρήνη για μεγάλο χρονικό διάστημα, έχετε περιβαλλοντολόγους που δεν συμφωνούν με τους νόμους γιατί δεν είναι ρεαλιστικοί, και έχετε μία ανοιχτή κοινωνία με χαμηλή εγκληματικότητα. Οι κοινωνίες που συνορεύουν δεν είναι πολύ ανεκτικές μεταξύ τους αλλά θα πρέπει να δώσετε έμφαση στα δυνατά σας σημεία. Ναι, έχετε σύνορα με την Τουρκία αλλά δεν είχατε πόλεμο μαζί τους από το 1922, τότε λοιπόν θα σταματήσετε να ανησυχείτε;